

Gagauz Atasözleri Bağlamında "Anne" *"Mother" in the Context of Gagauz Proverbs*

Bülent HÜNERLİ*
Tudora ARNAUT**

Öz

Her toplumun kendi kültürel kodları vardır. Bu kodlar zaman içinde oluşmuş olup birdenbire değişmemektedir. Başka bir deyişle bunların kısmi tabusal yönleri vardır. Aslında bu kültürel kodlar toplumun betimleyici özelliklerini de taşımaktadır. Örnek vermek gerekirse Gagauz toplumunun geçmişten günümüze getirdiği belli başlı kültürel özellikler bulunmaktadır ve bu özellikler onu diğer toplumlardan farklılaştırmaktadır. Nitekim Gagauz toplumunu oluşturan aile ve aile ilişkileri, bir önceki cümlede ifade edilen farklılıkları göstermesi bakımından son derece iyi bir örnektir. V. Moşkov daha 20. yüzyılın başında değerli eserinde kendine özgü özellikleri olan Gagauz aile yaşantısını betimleyici bir üslupla ele almıştır. Eserin bir bölümünde dar planda karı-koca ve çocuk ilişkisi üzerinde durulmuşsa da geniş anlamda her bir aile bireyinin kendine has tutumları ve davranışları hakkında da bilgi vermiştir. Dolayısıyla Gagauzlarda katı bir ataerkil aile anlayışını teşhis eden V. Moşkov'un ifadelerini, zaman zaman bir toplumun aynası niteliği olan Gagauz atasözlerinde de net bir biçimde görmekteyiz. Bu makalede sosyal yapısının en önemli yapı taşı olan aile ve onun da temel unsuru olan ana (anne), Gagauz atasözleri temelinde incelenmiştir. Çalışmada farklı başlıklar altında Gagauz atasözlerindeki ana (anne) algısı ve kimliği üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Gagauz, atasözü, anne, aile, aile yapısı.

Abstract

Every society has its own cultural codes. These codes have been formed over time and do not change suddenly. In other words, they have partial taboo aspects. In fact, these cultural codes also carry the descriptive characteristics of the society.

* Doç. Dr. / Kırklareli Üniversitesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Kırklareli/TÜRKİYE, hbulent80@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5668-3942

** Doç. Dr. / Kiev Taras Şevçenko Millî Üniversitesi, Türkoloji Bölümü, Kiev/UKRAYNA, tudora_arnaut@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-7291-0239

For example, Gagauz society has certain cultural characteristics that it has brought from the past to the present and these characteristics differentiate it from other societies. As a matter of fact, the family and family relations that make up the Gagauz society are a very good example in terms of showing the differences expressed in the previous sentence. In his valuable work at the beginning of the 20th century, V. Moshkov has dealt with the Gagauz family life, which has its own unique features, in a descriptive style. In one part of the work, he focused narrowly on the relationship between husband, wife and children, but in a broader sense, he also provided information about the specific attitudes and behaviours of each family member. Therefore, we can clearly see the expressions of V. Moshkov, who diagnoses a strict patriarchal family understanding in Gagauz proverbs, which are sometimes a mirror of a society. In this article, the family, which is the most important building block of the social structure, and the mother, which is its basic element, are analysed on the basis of Gagauz proverbs. In the study, the perception and identity of the mother in Gagauz proverbs are emphasised under different headings.

Keywords: Gagauz, proverbs, mother, family, family structure.

Giriş

Dünya halklarındaki sözlü edebiyat türlerinden biri olan atasözleri toplumun ince zekâsının bir göstergesidir. Atasözleri toplumun hissiyatını, karakterini, özelliklerini göstermesi bakımından son derece değerli bir kaynaktır. Atasözlerinin nihai amacı her zaman eğitim olmuştur, çünkü eski çağlardan beri pedagojik araç olarak hareket etmişlerdir. Atasözlerinin uzun zaman içerisinde toplumun idrak süzgecinden geçip oluştuğu bilinmektedir. Bu açıdan dilin topluma olan bağlantısını inceleyen toplumsal dilbilimin alanına da girmektedir. Atasözleri genellikle sosyal hayat üzerinden örnekler vererek topluma yön veren bir yol gösterici gibidir. Bunun içine ahlaki beklentiler ve inançlar da girmektedir. Bu açıdan atasözleri, Türk dünyasında sözlü edebiyat türleri arasında esaslı bir konuma sahiptir. Türk dünyası atasözlerinin temellendiği noktanın Türk yaşam biçimi olduğu görülür. Bugün için Türk dünyası atasözlerindeki ortaklığın bu yaşam biçiminden kaynaklandığı söylenebilir. Özellikle göçebe tarzı yaşam biçiminin izlerini ve buna bağlı olarak sosyokültürel, insan ilişkilerindeki yapıyı atasözlerinde ayrıntısıyla görmek mümkündür. Dolayısıyla toplumu oluşturan en küçük birim olan aile ve aileyi oluşturan bireylerin toplumsal rolleri Türk atasözlerinde sıklıkla yer bulmuştur. Sosyolojik açıdan bireyin aile içindeki rolünü irdelenmesine, Türk atasözleri oldukça geniş bir malzeme sunmaktadır. Burada özellikle kişiyi dünyaya getiren birey olarak anne ile ilgili önemli sayıda atasözüne rastlanır. Türk dünyasının bir parçası olan Gagauzlarda da anne ve annelik kavramı üzerine atasözleri görülmektedir.

Gagauzlarda anne için ana ve Bulgarca'dan alıntılanan *mamu* veya *mamo* sözcükleri kullanılır (Şabaşov, 2002, s. 81). Bunların dışında varyant olarak *male*,

maley, mani sözcükleri de görülür. Son dönemlerde ise sıklıkla Rusça *mama* sözcüğü kullanılmaktadır. Ana sözcüğü Gagauzca sözlükte temelde iki anlamıyla gösterilmektedir. Bunlardan ilki ‘ana, anne’; ikincisi ise ‘baş, esas, temel’ anlamlarıdır. Yine *ana* sözcüğünden türetilen *analık* ‘annelik; üvey anne’, *anaç* ve *anaçka* ‘dişi; damızlık için ayrılmış hayvan’, analı ‘annesi olan’ sözcükleri bulunur. *Ana* sözcüğünün kalıplaşmış söz öbeklerinde de kullanıldığı görülür: *ana dili, ikinci ana ‘üvey ana’, ana tarafı ‘memleket’, ana yol, anadan duuma, ana topu ‘düğünde gelinden kaynanaya verilen hediye’, ana-boba ‘ebeveyn’, ana-boba tarafı ‘doğulan topraklar’, anasız-bobasız ‘öksüz’* (Çebotar-Dron, 2002, s. 36-37).

Gagauz şiiri geleneğine bakıldığında özellikle anne ve annelik konusu işleyen pek çok şiirin olduğu görülür. Hemen hemen her Gagauz şairi anneye duyulan özlem ve anne sevgisi ile ilgili en az bir şiir yazmıştır. Bunlar içinde Alöna Erogoglo’nun *Ana*, Vasilisa Tukan’un *Anama hem Bobama*, Mina Köse’nin *Mamu*, Nikolay Baboglu’nun *Anam*, Konstantin Vasilioglu’nun *Ana Türküsü*, Dimitri Karaçoban’ın *Ana*, Stepan Kuroglu’nun *Ana Yaşı*, Vasil Filioglu’nun *Mamu Şen Güler*, Dionis Tanasoglu’nun *Anasında Kucak*, Todur Angeli’nin *Anamı Anarkan*, Todur Zanet’in *Anama Kiyat*, Valetina Bujilova’nın *Anam* vb. şiirleri saymak mümkündür . Gagauz şiirinde doğrudan doğruya şiir kitabını “ana”ya atfeden eserler de vardır: Tudora Arnaut’un *Anamın Evi* (2014) adlı şiir kitabı buna bir örnektir. Yine ana sözcüğünün ikincil kullanımı -yan anlamıyla- olarak *Ana Dilim* ve *Ana Tarafım* başlıkları altında oldukça çok sayıda şiir yazılmıştır: Vasilisa Tukan *Ana Dilimiz*, Gavril Gaydarcı *Ana Tarafım*, Dionis Tanasoglu *Ana Dilim Tatlı Bal* vb.

1. Gagauzlarda Anne ve Annelik

Gagauz toplum, kültür ve gündelik yaşamı ile ilgili ilk bilgileri Moşkov’un çok değerli eseri *Bender İlinin Gagauzları* adlı kitaptan almaktayız. Bu kitapta da aileden kutsal bir oluşum olarak bahsedilir. Önceki yüzyıla bakıldığında Gagauzların daha çok anne, baba, çocuklar, dede, nine vb. aile unsurlarından oluşmuş geniş bir aile geleneğinin olduğu görülür. Anne de bu oluşumda elbette önemli bir yere sahiptir. Bu kutsal oluşumun bir parçası olan anne, ailenin her türlü sorunuyla doğrudan ilgilenir. Eskiden Gagauz kadınının -doğal olarak annenin- yeri pek çok kültürde olduğu üzere ikinci planda idi. Buna rağmen “*Bir adamı adam yapan da karısı, bozan da karısı*” atasözüyle aslında Gagauz ailesinde gerçek unsurun kadın olduğu karşımıza çıkmaktadır. Evin rahatlığı, sıcaklığı, düzeni, uyumu, barışı ve refahı kadına bağlıdır. Gerçekte o, zorluklardan insanı her zaman koruyan ilk otorite durumundadır. Moşkov (2021, s. 145-146) eserinde Gagauzların sert bir ataerkil topluluk olduğunu ifade eder. O, o dönem için karı-kocanın birbirlerine isimleri ile hitap ettiğini ve erkeğin eşine sevgi dolu

bir seslenme yaparken isminin yanına “mari” sözcüğünü getirdiğini vurgular. Bunun gibi karı-koca arasındaki ilişkileri düzenleyen pek çok örnek bahsi geçen eserde bulunmaktadır. Son dönemlerde internette çıkan bir yazı eski dönemde bir kadının anne veya bir kız olarak Gagauzlarda yerini özetler niteliktedir:

“...Örneğin; Moşkof eserinin «Gagauzlar Arasında Aile ve Sosyal İlişkiler» bölümünde, «bir delikanlı, bir kıza âşık olursa, aşırı derecede kıskanır» diye yazıyor. Aslında bu durum kızın toplum içindeki durumunu zorlaştırır. Dolayısıyla kızın ifadelerinde ve hareketlerinde çok dikkatli olması gerekiyor. Örneğin, bir kız, bir erkeği fark etmez ve yanlışlıkla diklemesine yolunu geçerse, erkek; o zaman kızın artık onu sevmediğini, aynı zamanda ona olan tüm saygısını da kaybettiğini düşünebilir. Eski zamanlarda, böyle veya başka tür bir hareket, gençlerin intikamını almak için bir bahanesi hâline geliyordu.

Genel olarak, Gagauzlar hâlen çok ataerkildirler. Yaşam tarzları geleneksel olarak eski aile yapısından pek farklı değildir, diye düşünüyorum. Örneğin; aynı kaynağa göre evli bir kadının sadece aile içinde değil, toplumdaki yeri de ağırdır. Yani misafirlğe gittiğinde, kadın kocasının 2-3 adım gerisinden yürümesi doğru sayılıyordu. Yaşı ne olursa olsun bir kadın 7 yaşından büyük erkeklerle yol vermeliydi. Bayramlarda ve yas merasimlerinde, kilisedeki ayinlerde kadınlar erkeklerin solunda veya arkasında durmak zorundaydı. Tüm ortak yemeklerde kadın-erkek ayrımı ilkesi titizlikle gözetilmiş, kadınlar ve erkekler ayrı oturmaktaydılar.” (Nata Çebotari, 2023).

Erkekler daha çok fiziksel güç gerektiren işlerde ön plana çıkarken kadınların ev işleri ile ilgilendiği görülür. Bununla birlikte hasat zamanı birlikte hareket edilirdi. Geleneksel yapıdaki Gagauz ailesinde kadının/annenin ilk görevi erkek çocuk doğurmak ve iffetini korumaktır.¹ Çocukların eğitimiyle doğrudan anne ilgilenmekteydi. Anne iş yapmayı, ahlaklı olmayı, büyüklere saygı duymayı öğretir. Aile ile alınacak kararlarda yetkisi sınırlı idi. Erkek mutlak olarak otorite sahip idi (İusumbeli, 2017, s. 397, 404).

Gagauzlarda 1940’lı yıllara kadar aile içi görev dağılımı bir takım sert kurullarla yürütülmekteydi. Bu tarihten itibaren Besarabya topraklarının Sovyet Rusya’nın eline geçmesiyle toplumun ve kültürel hayatın her alanında sert değişiklikler de meydana geldi. Üretim tarzının yavaş yavaş değişmesiyle, diğer bir deyişle Komünizm’in etkili bir biçimde Gagauzlar arasında uygulanmasıyla

¹ Günümüzde bu durum sosyal ve ekonomik şartların değişmesine paralel olarak farklılaştı. Özellikle SSCB’de dönemi ve sonrasında Gagauz kadınları eğitim aldıkları için hayatın her alanında görmek mümkündür. Gagauz kadınları artık hem anne hem önemli mevkilerde bir kişi olarak bulunabilmektedirler. Bunun tipik bir örneği ise kendisi de bir anne olan Gagauz Yeri Başkanı İrina Vlah’tır.

tüm SSCB'ye bağlı topluluklarda olduğu gibi Gagauzlarda da aile yapısı değişti. Gagauz kadınları sosyal hayatın içinde daha fazla görülmeye başladı. Daha fazla eğitim almaya başladılar. Üretimin her aşamasında erkekler kadar söz sahibi olmaya başladılar. Dolayısıyla SSCB döneminde kadının toplumsal ve ekonomik hayat katılmasıyla kadınların aile hayatı ile ilgili kararlar alınırken daha yüksek oranda katkı sağladığı görülmektedir. SSCB sonrasında da aynı şekilde bu durum devam etmektedir. Günümüzde eskicil aile içi hiyerarşinin bazen görüldüğü durumlar olmakla beraber annenin/kadının rolü sosyal hayatta net bir şekilde değişmiştir. Bu durum erkeği karar noktasında tek yetkili kişi olmaktan çıkarmıştır. Buna rağmen eskiden olduğu gibi kocasına saygıda kusur etmeyen Gagauz kadını/annesi kocasına ve çocuklarına gerekli ilgiyi de göstermektedir. Aynı şekilde Gagauz kadını/annesi de günümüz şartlarında eşinden ve çocuklarından gerekli olan saygı ve sevgiyi görmektedir.

2. Gagauz Atasözlerinde Ana (Anne)

Anne arketipinin psikolojik manada çok sayıda tezahürü olduğunu belirten Jung (2015, s. 22), her imgenin olumlu bir anlam taşıyabileceği gibi olumsuz anlamda da bulunabileceğini ifade eder. Nitekim büyük çoğunluğu olumlu anlamda olmak üzere anne ile ilgili atasözlerinde anne arketipinin özelliklerinin yansıdığı görülür. Dolayısıyla Gagauzlarda anne imgesinin iyiden kötüye geçmişten günümüze ne şekilde değiştiğini veya farklılaştığını bu atasözlerinde teşhis etmek mümkündür.

2.1. Ananın (Annenin) Değerini Yücelten Atasözleri

Bu gruptaki atasözlerinin bir kısmında *boba* 'baba' kelimesi ile birlikte kullanılır. Anne ve babanın değeri; *büük* 'büyük', *paalı* 'değerli' gibi sözcüklerle verilmeye çalışılır.

Ana boba duvası da büük (GA)

Ana boba evindän taa paalı ev yok (GA)

Ana-boba duvası da büük, betvası da² (GA)

Anadan paalı yaktur (GA)

Anadan paalı kimsey yok (GA)

Bir örnekte ise annenin duasının büyüklüğü dolaylı yoldan anlatılmıştır.

² Gagauzlarda, bir olay üzerine ana ve baba duası almak; özellikle de ana duası almak olayın hayırla sonuçlanacağını göstergesidir. Bunun aksi olan betfa 'beddua' almak ise bir çocuk için büyük bir travma sayılmaktadır.

Ana duası denizin dibindän çıkarêr (GA)

Zaman zaman somutlaştırmaya yoluyla anne baba sözü veya sevdası, somut bir şekilde aktarılmıştır, değeri yüceltilmiştir.

Ana boba sözü pazarda satılmaz (GA)

Ana-bobadan kaare hepsi paraylan satın alınêr (GA) (Anne babadan başka her şey parayla satın alınıyor)

Ana sevdası ihtiyarlamaz (GA)

Kıyaslama yolu ile annenin ve babanın değerine atf yapılmıştır.

Ana bobayı saymayan Allahı da saymaz (GA)

Örtüyü makazlar tutêr, ayleyi – analar-bobalar, padişaalı – bilgilâr (GA)

2.2. Ana (Anne) İle Çocuk Arasındaki İlişkiyi Gösteren Atasözleri

Doğrudan doğruya anne-çocuk ilişkisinin çeşitli boyutları atasözlerine yansımıştır.

Ana sevdası bulacek uşaanı denizin dibindä da (GA)

Ana südünü uşaa verer, canını – vatana verer (GA)

Ana, görmesä da, ne uşaanın olêr - üräännän duyêr (GA)

Anası olmayan uşaan, bobası da olmaz (GA)

Anasız uşak - uşak üsüz, Bobasız uşak - uşak üzsüz (GA)

Anasız uşak-kanatsız kuş gibi (GA)

Anaya deyni onun uşaa altından da paalı (GA)

Herbir uşak anasına deyni - dünnä gözeli (GA)

Er besler insanı, nica mamu uşaanı (GA)

Kuş seviner havaya, uşaklarsaydı anaya (GA)

Kuş seviner ilkyaza, uşak da anasına (GA)

Mahkul kuzu iki anadan emer/emiy (GA)

Mamunun dizlerinä dayanan uşak hızlı büyer (GA)

Nası anası, nası danası (GA)

Nası anası, yölä/üle/ölä da/de danası (GA)

Nicä anası – nicä/ölä da danası (GA)

Uşak aalamadaan, anası memä/emmää/emzirik vermäz (GA)

Uşak aalamadaan, anasının akli ermeer (GA)

Uşak aalamadan/alamadan anası vermez emmeye (GA)

Uşaklar anasının südüne kokêrlar (GA)

Uşaklar nicä anadan-bobadan görerlar ölä da yapêrlar (GA)
Anasına/anasını bak, danasını al (GA)
Yalpak buzaa iki anadan emermiş/emmer/emärmiş (GA)
Anasını tanımazkan bobasını hiç da/ta tanımaz (GA)

2.3. Ana Sözcüğün Diğer Anamlarda Kullanıldığı Atasözleri

Ana topraa büyük sevda - düşmanın günü kara (GA)
Ana topraan tozu yabancılıın altınından paalı (GA)
Ana tüüyünä taa girmedir (GA)
Anadan duuma ahmak ihtârlıkta akıllı olmaz (GA)

2.4. Üvey Annelikle (Analık) İlgili Atasözleri

Analık – fenalık, kara yamalık (GA)

2.5. Kız Çocuğun Annesi İle Birlikte Geçtiği Atasözleri

Annenin genellikle kız çocuğu üzerindeki etkisi anlatılır.
Ananın geçti köprüdän kızı da geçer (GA)
Anasına bak kızını al (GA)
Bak anasına al kızını (GA)
Çocuk anası - çingenä anası. Kız anası - naz anası (GA)
Kızın anası – naaz anası, çocuun anası – çingenä anası (GA)
Kız anasına bakmayınca, sofrayı kaldırmaz (GA)

2.6. Anneliğin Özelliklerini Anlatan Atasözleri

Bu başlık altında annenin olumlu özellikleri üzerinde durulur.
Diil o mamu, angısı duudurdu, ama o angısı büüttü (GA)
Bir ana dokuz oolu bakar, dokuz ool bir anayı bakamaz (GA)
En paalı bu dünnedä - mamu hem Vatan. Bunu hepsicci bilir, kim kendi insan (GA)
Kal çibık gibi kuru, ama ananı/vatanı kooru/koru (GA)
Bey da anadan duuêr (GA)
Anaya kendi boynuzu/saçları aar/air gelmeer (GA)
Er besler insanı, nica mamu uşanı (GA)
Mamudan gözäl, yalpak - kimsey yoktur dünnedä (GA)

2.7. Olumsuz Bağlamdaki Atasözleri

Mamu belli - bobalar elli (GA)

Mamu de, ama mamu olma (GA)

Tok evini özlämeer, evli – anasını (GA)

2.8. Kayınvalide Olarak Ana

Gagauzlarda gelinin aileye katılmasıyla zaman zaman kayınvalide için hem sevinç hem de rekabet durumunu oluşturmaktadır. Aşağıdaki atasözlerinde gelinin büyüdüğü ailedeki eğitim, yetiştirme tarzı gelin geldiği aile ile genellikle örtüşmemektedir ve dolayısıyla ortaya çıkan bu anlaşmazlıklar atasözlerine de yansımıştır:

Kaynanın kapusu – acı pelin kokusu (GA)

Gelin kayınnaya benzämediynän harammış (GA)

Kayınna - kaynata kapusu – acı pelin kokusu (GA)

Kayınna hem gelin – kuprivaylan pelin (GA)

Kayınnaylan gelin –kuprivaylan pelin (GA)

Kayınna kalktı, gelinä yer kaldı (GA)

Sonuç

*Gagauz Atasözleri*³ eseri temel alarak oluşturulan bu makalede, öncelikle belirtmek gerekir ki anne ve buna bağlı unsurlarla ilgili nicelik olarak çok fazla atasözü vardır. Bu çalışmada sekiz başlık altında incelenen ana/analık kavramı, Gagauz toplum hayatı hakkında oldukça fazla bilgi vermiştir. Gagauz atasözlerinde *mamu* (9 atasözünde) yerine daha çok *ana* (49 atasözünce) sözcüğü tercih edilmiştir. Gagauzlardaki *ana* imgesinin genel itibarıyla olumlu yönleri ile kullanıldığı, ananın (annenin) ve analık değerinin genellikle yüceltildiği tespit edilmiştir. Annenin nitelikleri üzerinde sıklıkla durulmuş ve çoğunlukla *ana/analık* bir şey veya bir kişi ile karşılaştırılarak değeri öne çıkarılmıştır.

Sonuçta bu ve benzeri kavramları alarak yapılacak çalışmalar, Gagauz atasözlerindeki toplumsal yapının çözümlenmesinde örnek olacaktır.

³ 2022 yılında hazırlanan bu eser bilinen tüm Gagauzca atasözleri bünyesine kattığı için tek kaynak eser olarak makalede kullanılmıştır. Bu yüzden ayrıca bir kaynağa ihtiyaç duyulmamıştır.

Kısaltmalar

GA: Gagauz Atasözleri

Kaynakça

Arnaut, T. (2014). *Anamın Evi*, Kiiv: OK-Poligraf.

Çebotar, P. A., Dron, İ. (2002). *Gagauzça-Rusça-Romınca Sözlük*. Chişinău: Pontos.

Hünerli, B., Arnaut, T. (2022). *Gagauz Atasözleri*. Çanakkale: Paradigma Akademi.

İusiumbeli, İ. (2017). *Gagauz Yerinde Kadın*. Ankara: Karaağaç.

Jung, C. G. (2015). *Dört Arketip*. M. Bilgin Saydam (Yay. Haz.), İstanbul: Metis.

Kuroglo, S., Filimonova, M. (1976), *Proşloe i Nastoyaşee Gagauzskoy Jenşini*, Kişinev: Kartă Moldovenâskè.

Moşkov, V. A. (2021). *Bender İlinin Gagauzları*. Yuliana Bayram (Çev.), Ankara: TİAV.

Nata Çebotari (2023). *“İnatçı”*. *Gagauzlar ilgili kalıp yargılara neden güvenilmemesi gerektiği hakkında*. [Erişim tarihi: 11.02.2023] (https://laf.md/2023/03/23/inatci-gagauzlar-ilgili-kalip-yargilara-neden-guvenilmemesi-gerektigi-hakkinda/?fbclid=IwAR2YwOEmQ8N-8gnBEVUNvP_fq8wxi7Vx5x2Ni0SGk4riWY_TdjlcXEh8iPY)

Özakdağ, N. (2021). Türk Dünyasında Kadın Aydınlanması Bağlamında Gagauz Kadını, Turgay Şahin (Ed.), *Disiplinlerarası Bakışta Türk Kadını: Sağlık, Fen ve Sosyal Bilimler*, (s. 131-157). İstanbul: Hiperyayın.

Özkan, N. (2017). *Gagavuz Edebiyatı*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

Мещерюк И.И (1971). *Социально-экономическое развитие болгарских и гагаузских сел в Южной Бессарабии (1808–1856 гг.)*. Кишинев: Академии Наук Молдавской ССР. (Meşçerük, İ, İ (1971). *Sotsialno-Ekonomiçeskoje Razvitiye Bolgarskih i Gagauzskih Sel v Yujnoy Bessarabii (1808-1856 gg)*. Kişinev: Akademii Nauk Moldavskoy SSR.)

Шабашов, А. В. (2002). *Гагаузы: Система терминов родства и происхождения народа*. Одесса: аstopинт. (Şabaşov, A. V. (2002). *Gagauzi: Sistema Terminov Rodstva i Proishojdeniya Naroda*. Odessa: Astopint.)

Etik, Beyan ve Açıklamalar

1. Bu makalenin yazar/yazarları, Etik Kurul İznine gerek olmadığını beyan etmektedir.
2. Bu makalenin yazar/yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedir.
3. Bu makalenin yazar/yazarları kullanmış oldukları resim, şekil, fotoğraf gibi bütün belgelerin kullanımında tüm sorumlulukları kabul etmektedir.
4. Bu makalenin benzerlik raporu bulunmaktadır.